

Motion till riksdagen 2016/17:3190

av **Mathias Sundin m.fl. (L)**

Framtidens digitala lösningar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett samlat arbete för att driva på digitaliseringen av den offentliga förvaltningen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av vilka författningsändringar som behövs för att fullt ut införa digital förvaltning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett samlat arbete för införandet av öppna data och e-arkiv i den offentliga förvaltningen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skatteverket ska ta fram en auktoriserad app som erbjuder företag en enkel möjlighet att rapportera in nödvändiga kontrolluppgifter och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att programmering och digital kunskap ska vara en del av undervisningen i alla ämnen och i det utökade ämnet teknik och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett lärarlyft i digital kunskap och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en investeringsfond för vårdens digitala infrastruktur och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inte omlokalisera E-hälsomyndigheten och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade utbildningsinsatser för att stärka äldres delaktighet i it-samhället och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn och uppdatering av lagstiftning och regelverk för att kunna tillåta självkörande bilar i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Vi lever i digitaliseringens tidsålder, en revolutionerande tid där ständig teknisk utveckling har kommit att bli en del av varje individs vardag. Det traditionella informationsutbytet, företags arbetssätt och människors sociala utbyte har på mindre än ett decennium förflyttats från det analoga forumet till det digitala. Digitaliseringen innebär fantastiska möjligheter för den enskilda individen och för samhället i stort, om den kan bejakas på rätt sätt.

I dagens Sverige har förändringen skett i såväl privat som offentlig sektor. Dock finns det en tydlig skevhet i utvecklingen. Offentlig sektor släpar efter, och trots att digitalisering skulle innebära förbättringar för både intern och extern kommunikation så går det långsamt framåt. De resurser som finns är ofta svåransända och stjälper snarare än hjälper användarna. Det är därför hög tid att digitala lösningars plats och funktion inom offentlig sektor utvecklas. I denna motion belyser Liberalerna ett antal samhällsområden där vi ser att det krävs särskilda insatser för att öka graden av digitalisering för att effektivisera och underlätta den dagliga verksamheten.

Digital förvaltning ska vara huvudregel, pappershantering undantaget

Inom den offentliga förvaltningen kan digitaliseringen skapa mycket stora välfärdsvinster i form av snabbare kontakt mellan myndigheter och den enskilde, effektivare handläggning och färre fel. Öppna data och e-arkiv skapar dessutom helt nya möjligheter till insyn och uppföljning, för både myndigheterna, medierna och enskilda medborgare. Här finns en stor demokratisk vinst genom att fakta om myndigheternas verksamhet blir mer tillgängliga när olika samhällsfrågor sätts under debatt.

Riksrevisionen konstaterar i en aktuell granskningsrapport (Den offentliga förvaltningens digitalisering, RiR 2016:14) att den svenska e-förvaltningen visserligen är väl utvecklad jämfört med andra länder, men att utvecklingen går trögt och att det återstår mycket att göra. Problem och oklarheter har inte hanterats fullt ut, och tendensen är att andra länders e-förvaltning nu utvecklas snabbare än den svenska.

De flesta statliga myndigheter, landsting och kommuner har i dag i större eller mindre utsträckning någon form av e-tjänster. Dock är det få offentliga aktörer som har tagit steget till att utveckla automatiserade e-tjänster för att effektivisera handläggningen. Riksrevisionens granskning visar dessutom att det finns ett oroväckande mönster av att offentliga aktörer utvecklar e-tjänster utan att ta reda på användarnas behov, och enbart var femte aktör utvärderar systematiskt användbarheten i e-tjänsterna. Risken är därför stor att resurser satsas på e-tjänster som inte gör tillräcklig nytta i kontakten med medborgare eller företag, på bekostnad av andra e-tjänster med större potential.

I dag saknas det också ett institutionellt ramverk för att driva på arbetet, till exempel när det gäller att ta fram myndighetsgemensamma standarder eller anpassa det rättsliga regelverket efter e-förvaltningens behov. Det gör att utvecklingen av e-arkiv, öppna data och e-tjänster som Mina meddelanden går alltför långsamt. Det är fortfarande mindre vanligt att öppna data publiceras på ett sådant sätt att de är enkla att använda. Därmed riskerar nyttan med öppna data att gå förlorad.

Antalet privatpersoner som anslutit sig till Mina meddelanden har nyligen passerat halvmiljonstrecket, vilket är glädjande. Detta ska dock sättas i relation till att tjänsten

har kostat 146 miljoner att utveckla och att kostnaden per mottagare alltså är nästan 300 000 kronor. Vår grundsyn är att huvudregeln för all offentlig posthantering är att den sker digitalt, antingen via Mina meddelanden eller annan e-tjänst, såvida inte användaren begär att kommunikationen sker på annat sätt.

Vi anser att arbetet med digitalisering måste få ökad tyngd i förvaltningspolitiken. Regeringen bör tydligare peka ut vilka frågor som är prioriterade utifrån användarnytta, effektivitetsvinster och rättssäkerhet och utifrån detta formulera tydligare uppdrag åt den offentliga förvaltningen. I detta ingår också en samlad översyn av vilka författningsändringar som behövs för att fullt ut införa en digital förvaltning.

Regeringen bör även ge ökad tyngd åt arbetet med öppna data och införandet av e-arkiv i den offentliga förvaltningen. Dessa frågor är av strategisk betydelse och behöver hanteras samlat. Riksrevisionens förslag om att ge Riksarkivet i uppdrag att ta fram en nationell strategi för e-arkiv bör övervägas i det sammanhanget.

Delningsekonomi och nyskapande företag

Delningsekonomin är ett fenomen som uppstått i digitaliseringens kölvatten. De senaste årens snabba tekniska utveckling och låga utvecklingskostnader för lättillgänglig, konsumentvänlig teknik har öppnat scenen för en rad kreativa entreprenörer och nyskapande it-företag såsom Uber, Airbnb och Taskrunner. Men i Sverige har politiken och lagstiftningen ännu inte hunnit anpassa sig till delningsekonomin. Det är allvarligt – inte bara för att det riskerar att skapa ett stort gap mellan gällande lagstiftning och den allmänna rättsuppfattningen, utan också för att det riskerar att stoppa oss alla från att vinna fördelar när alla kan köpa, sälja, hyra och dela med ett minimum av administration. När det gäller flera modeller för delningstjänster står legala hinder i vägen för tjänsten att växa. Det gäller till exempel taxibranschen, där det är uppenbart att dagens reglering inte tar hänsyn till delningsekonomin och att det finns frågetecken kring skattebetalningar från moderbolaget och de förare som utför körningarna.

Jämfört med reguljära anställningsförhållanden eller tjänsteköp gör delningsekonomin det svårare för både säljare och köpare att göra rätt skattebetalningar och för Skatteverket att kontrollera om så skett. Vi vill ha spelregler som bejakar delningsekonominns möjligheter och säkerställer konkurrens på rättvisa villkor. I Estland har skattemyndigheten slutit avtal mellan företag i delningsekonomin som åtar sig att automatiskt förse myndigheten med alla nödvändiga uppgifter för att kunna fatta rätt skattebeslut. Ett motsvarande avtal håller för närvarande på att tas fram också i Norge. Liberalerna föreslår att regeringen ger Skatteverket i uppgift att ta fram en auktoriserad app eller annan teknisk lösning där Skatteverket erbjuder en enkel möjlighet för aktörer i delningsekonomin att genom sin egen app direktrapportera in nödvändiga kontrolluppgifter. En sådan auktorisation ändrar i sig inte skatteplikten, men skapar en trygghet för både köpare och säljare om lagligheten i transaktionen, och således en grund för den bredare delningsekonomin att utvecklas samtidigt som intäkter till vår gemensamma välfärd skyddas. Politikens uppgift måste vara att snabbt undanröja hinder för att underlätta, eller åtminstone inte försvåra, den tekniska utvecklingen.

Inför programmering i skolan

Skolan är och förblir det viktigaste redskapet i arbetet med att ge alla människor samma förutsättningar att ta tillvara digitaliseringens möjligheter. Liberalerna har lett reformeringen av svenskt skolväsende för en skola med kunskapsfokus. Grunden är lagd för att kunna ta nästa steg och digitalisera skolan. Kunskap om digitaliseringen tillhör numera allmänbildningen och något skolan måste lära ut.

EU:s fjärde nyckelkompetens, som är digital kompetens, bör vara en utgångspunkt i arbetet för att digitalisera skolan liksom det som Unesco kallar medie- och informationskunnighet (MIK).

Att ha en grundläggande kunskap i programmering bidrar till förståelsen för hur all digital teknik och inte minst hela internet fungerar och är uppbyggt. Det är också starkt kopplat till logiskt tänkande och matematik. Även om man inte ska jobba med programmering är denna kunskap viktig. Dessutom finns en stor brist på programmerare, inte minst kvinnliga sådana.

Skolverket har fått i uppdrag att inlemma digital kunskap i alla ämnen. Det finns nu ett sådant förslag. Nästa steg efter det i digitaliseringen av skolan är att göra programmering till en väsentlig del av det nyligen utökade ämnet teknik. För att detta ska få genomslag krävs självfallet en kompetensutveckling av lärarna. För att öka lärarnas digitala kompetens bör man överväga ett utbildningsprojekt liknande Mattelyftet och Läslyftet för att öka lärares grundläggande kunskap i programmering.

Svenska för invandrare

Digitala verktyg kan även fungera som ett sätt att bättre nå ut med svenskundervisning för invandrare, och kan redan på ett tidigt stadium hjälpa nyanlända. Asyltiden måste kunna användas som viktig förberedelse för ett eventuellt fortsatt liv i Sverige. Kunskaper i svenska språket och om det svenska samhället liksom demokratiska värderingar är centralt för att kunna bygga sin framtid i Sverige. Liberalerna anser att svenskundervisning och obligatorisk samhällsinformation ska ges redan under asyltiden. En del i detta bör vara att tillgängliggöra fler digitala verktyg för språkinläring och samhällsinformation till asylsökande. Det kan vara ett viktigt verktyg och komplement till andra insatser som görs. Liberalerna vill därför avsätta medel som möjliggör att fler får tillgång till digitala verktyg för språkinläring och samhällsinformation.

Med bättre språkutbildning för nyanlända ökar möjligheterna att fler kommer i jobb. Undervisningen i svenska för invandrare (sfi) måste individanpassas mer och göras mer flexibel. Det ska gå att kombinera studierna med praktik och arbete och kommuner bör erbjuda utbildning på kvällstid. Fjärrundervisning i sfi kan vara ett viktigt komplement som gör undervisningen mer flexibel och möjlig att kombinera med andra studier eller arbete. Vidare kan fjärrundervisning till viss del kompensera för bristen på sfi-lärare. Liberalerna vill därför göra satsningar på att möjliggöra fjärrundervisning av sfi.

Modern it i sjukvården ger oss nästa valfrihetsrevolution

Svensk sjukvård håller på många sätt internationell toppklass, men ligger långt efter övriga samhället i digitaliseringsprocessen. Läkare och sjuksköterskor måste lägga alldeles för mycket tid på otidsenliga it-system och har alldeles för lite tid över till

patienter. Liberalerna föreslår en miljard för att utveckla välfärdens digitala infrastruktur och bereda väg för nästa valfrihetsrevolution: den digitala.

Svenskarna kan glädjas åt en hälso- och sjukvård i internationell toppklass. Vi har fyra gånger fler läkare än på 1970-talet, och fler specialiserade sjuksköterskor än någonsin tidigare. De åstadkommer goda resultat: vårdkvaliteten och patientsäkerheten är bland de högsta i världen. Medicinska och tekniska landvinningar gör att många kan gå hem samma dag som de opererats istället för att stanna flera dagar på sjukhus.

Samtidigt som vården ger goda resultat, måste vi bli bättre på tillgänglighet och bemötande. Vi ligger i botten i Europa för antalet besök per läkare, samtidigt som patienter, läkare och sjuksköterskor upplever tidsbrist och trängsel. Det finns helt enkelt för lite tid i vården till just vård och patienter.

Den administrativa bördan måste lättas – inte minst genom att byta ut otidsenliga it-system. Vården ligger kraftigt efter övriga samhället på it-området; fax och anteckningsblock är fortfarande vanligare än surfplatta och interaktiva beslutsstöd. Ett enskilt landsting kan ha hundratals olika system, med olika inloggningar och utan koppling till varandra. Ambulanspersonal gör viktiga noteringar på post-it-lappar, distriktssköterskor gör hembesök med hjälp av travar utskrivna papper och läkare hänvisas till fax och personsökare. Det stjälar massor av tid, samtidigt som risken för att det någonstans blir fel är stor.

Rätt information är livsviktig i vården. Att dokumentera vad som görs kommer alltid att vara en viktig uppgift för läkare och sjuksköterskor. Men administration och it måste göras enklare för alla, samtidigt som det behövs fler medicinska sekreterare, fler undersköterskor och att vårdbiträdena återinförs. Pappersbaserade rutiner behöver ersättas med mobila digitala verktyg som ger enkel och säker tillgång till exempelvis journal och läkemedelslista, oavsett om man är i ett mottagningsrum, på hembesök eller i en ambulanshelikopter. Den digitala journalen ska följa patienten oavsett om man flyttar mellan landsting/kommun eller mellan vårdgivare i privat eller offentlig regi så att vårdpersonalen alltid har tillgång till rätt information om vårddagaren.

Den teknik vi tar för självklar i andra delar av vår vardag måste också bli självklar i vården. Patienter behöver få tillgång till smarta e-hälsotjänster för att exempelvis nå den egna journalen, boka tid på webben och träffa läkaren via videolänk. Kroniska sjukdomar kan behandlas säkrare och bättre genom att patient och läkare kan följa vården kontinuerligt med en hälsoapp. Liknande behov finns i äldreomsorg och i socialtjänsten. Lättanvända e-tjänster ger ökad tillgänglighet, ökar jämlikheten – och stärker patientmakten.

Framsteg görs men det är långt kvar till att uppfylla den nationella visionen om att Sverige ska vara världsbäst på e-hälsa till 2025. Att införa framtidens it-system kommer att kräva en ekonomisk kraftsamling, men beräknas också kunna spara enorma belopp: upp till 180 miljarder kronor, enligt en färsk rapport från konsultbolaget McKinsey.

Stockholms läns landsting och Västra Götaland, där Liberalerna har huvudansvar för hälso- och sjukvården, har avsatt 2,2 miljarder var för ett nytt så kallat kärnsystem. Men modern it måste finnas i hela landet. Därför krävs en nationell samling och ett statligt åtagande. Regeringen gör snarare tvärtom. Istället för att avsätta resurser eller göra konkreta åtgärder för att uppfylla ”Vision eHälsa 2025” har regeringen beslutat att flytta och splittra den ansvariga e-hälsomyndigheten, vilket riskerar att leda till kompetensflykt och att e-hälsoarbetet avstannar. Arbetet med att omlokalisera delar av myndigheten bör avbrytas.

Det behövs ett samlat, nationellt grepp kring it i vården. Därför föreslår vi en investeringsfond för vårdens digitala infrastruktur, om sammanlagt en miljard kronor över en femårsperiod, för att hjälpa landsting och regioner med investeringarna. Bara de landsting och regioner som investerar egna medel bör kunna ta del av en statlig medfinansiering. Valfärdens it är nästa stora infrastruktursatsning med stor betydelse för Sveriges utveckling – den är värd en egen ”Sverigeförhandling”.

Vi vill ha en digital valfrihetsrevolution. I framtiden ska du inte bara kunna välja vilka läkare du träffar utan också *hur*. Vårdgivare ska vara tvungna att erbjuda lika bra digital tillgänglighet som fysisk. Patienten ska kunna välja mellan e-tjänst, telefon, video eller fysiskt besök. Självfallet ska patienterna också erbjudas digitala behandlingsformer, exempelvis internetpsykiatri. Den moderna vården måste möta framtiden och erbjuda vårdpersonal en modern it-arbetsmiljö. Och den moderna vården måste möta invånarnas berättigade krav och förväntningar på tillgänglighet och valfrihet – även digitalt.

Framtidens transporter och självkörande fordon

Även på transportområdet sker det en stor omställning som direkt kan kopplas till digitaliseringen. Ett av de tydligaste exemplen är självkörande bilar, något som inom snar framtid kommer att förändra vårt körsätt radikalt. Redan år 2017 kommer det finnas hundra självkörande bilar hos vanliga kunder i Göteborg. I den lilla staden Mountain View i Silicon Valley behöver man inte köra runt länge för att se någon av Googles självkörande bilar. Elbilen Tesla har nyligen uppdaterats med en autopilot som kan köra bilen på motorvägar. Om man tänker efter så kör nya bilar redan idag till stor del själva. De anpassar hastigheten till framförvarande bilar, de håller dig i rätt fil, de bromsar automatiskt om någon springer ut i gatan och så vidare. Vi sitter fortfarande med händerna på ratten, men bilen gör redan en del av jobbet.

Varje år dör över en miljon människor i trafiken runt om i världen. Allt tyder på att självkörande bilar kommer vara avsevärt mycket säkrare än bilar körda av människor. Möjligen är enda sättet att uppnå nollvisionen om noll dödade och allvarligt skadade i trafiken genom självkörande bilar.

Bilar som krockar i mycket mindre utsträckning och inte behöver vara lika stora och tunga för att skydda föraren. Lättare bilar drivs enklare med el, eller gör av med mindre bensin eller diesel. Miljön kommer gynnas.

Stadsbilden kan komma att förändras en hel del genom att behovet av parkeringsplatser på centrala platser minskar. En självkörande bil behöver inte stå parkerad precis bredvid där du är utan kan åka och hämta dig när du beställer den via din smartphone eller på annat sätt.

Köerna kommer bli färre och mer lätthanterliga. Inte genom att antalet bilar nödvändigtvis blir lägre, utan för att köer delvis uppstår på grund av ryckig körning med kraftiga inbromsningar och långsamma accelerationer. En självkörande bil kommer mycket smidigare anpassa hastighet till framförvarande bilar, och köer kommer inte lika lätt uppstå.

För personer med en funktions- eller synnedläggelse kan självkörande bilar innebära en frihetsrevolution. Visserligen har vi färdtjänst för många av dessa personer idag, men att själv enkelt kunna beställa en bil som kör en precis vart man vill på egen hand kommer ge en ökad frihet som inte finns idag.

För att denna utveckling ska kunna få snabbt genomslag i Sverige kommer lagar och regelverk behöva ändras och uppdateras. Bland annat belyses detta i en rapport från Transportstyrelsen från 2015. Liberalerna anser att regeringen behöver ta ett grepp om detta och undanröja hinder för att denna teknik ska kunna få snabb spridning i Sverige. Det är, förutom positiva effekter för miljö, trafiksäkerhet och annat, också en möjlighet för investeringar och jobb i Sverige. Volvo ligger långt fram i denna utveckling, men många internationella företag letar bra platser i världen för att utveckla sin verksamhet inom detta område.

Mathias Sundin (L)

Christer Nylander (L)

Emma Carlsson Löfdahl (L)

Maria Weimer (L)

Tina Acketoft (L)

Mats Persson (L)